

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De immoderatis, & nugatorijs affectibus. Deque Aristides, & Libanij in hoc
genere erroribus. Capvt X.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Pulcherri-
ma lamen-
tatio:

O dolorem (inquit) intolerabilem, & calamitatem diuinitus iniunctam! quam aded insatiabilis furia in nostris bacchabatur funeribus? quæ exilium nobis à patria imposuit, sexcentis maris, prædonumque periculis obiecit, omnibus fortunis spoliata. Vnum erat pro omnibus relictum solarum, sed & hoc ereptum est. Iacet Chariclæa, & hostili manu dilecta perempta est, haud dubie pudicitiam propugnans, & mihi se asseruans. Nihilominus tamen iacet infelix, neque ipsa quenquam ex forma fructum cepit, neque mihi vlli vsu fuit. Cæterum, ô dilecta, alloquere me iam vltimo, solito more: manda quippiam, si quid adhuc spiras. Heu me miserum! taces? fastidiculum illud, & diuino lepore præditum os, silentium premit. Caligo igitur aiferam, & ex sacratio Deorum ministram, chaos occupauit. Oculi verò lucis expertes, qui nuper gratissima pulchritudine fulgurabant, hos non vidit intersector, certo scio. Cæterum, quo te nomine quispiam appellet? sponsæne: at desponsata non es: an pronuptæ? enimuerò expertes es coniugij. Quam igitur appellabo? quam nouissimis verbis alloquar? An omnium suauissimo nomine Chariclæo. O Chariclæa! adesto animo, fidem habes amatorem: haud ita multò post me acceptura es: iam enim tibi inferias peragam mea ipsius cæde, amico tibi sanguine faciam, & ambos capiet nos hæc spelunca, tude, & tumularium monumentum.

Vtinam hic auctor in grauiori argumento versatus fuisset, ingenium illi candidum, politum, & ad maiora eloquentiæ decoratum. Cauendum est omnino, vt postea ostendemus, ne istis miserationibus, quod per se contingit, excidat oratio, alioqui in frigidus, & pueriles dissoluetur affectus: fatius est moderatè lugere, quam istas ineptissimas nannias ridentibus occinere.

In iracundia felicius vehementiorum affectuum fræna laxantur, vt patet in Ciceronis Pisoniana, quæ flammæ, & faces iacularur; tragicas etiam imprecationes vsurpat, quibus ait se ditiora imprecari.

Quæ est igitur pœna? quod supplicium? id mea sententia, quod accidere nemini potest, nisi nocenti, suscepta fraus, impedita, & oppressa mens conscientia, bonorum omnium odium, nota iusti Senatus, amissio dignitatis.

Exempla
motuum in
iracundia.

(Deinde) neque verò ego, si vnquam vobis mala precarer, quod sæpè feci, in quo Diuini mortales meas preces audierunt, morbum, aut mortem, aut cruciatum precarer.

Thyestæa ista execratio est Poëtæ, vulgi animos, non sapientum mouentis.

Vt in naufragio expulsus, vspiam saxis fixis asperis.

Euisceratus lacere ponderis, saxa spargens sabo.

Danio, sanguine atro.

Sed neque nimis exaggeranda res est, nam qui in tenui argumento Thyestæos clamores fundit, ineptus est, & risum magis efficit quam iracundiam.

De immoderatis, & nugatorijs affectibus.

Deque Aristidis, & Libanij in hoc genere erroribus.

CAPVT X.

Nescio quo pacto rerum humanarum vitio sit, vt quæ eximie pulchra, aut iucunda sunt, quasi venerint ad summum, facile deflorescant, & in fastidium, contemptumque defluant.

Nihil præclarum in tota eloquentia, quam ratio affectuum, nihil æquè fragile est, nihil erroribus magis obnoxium, quibus tota illa gratiæ, & honoris pompa marcescit, & quæ antea pulchra, & speciosa videbantur, in risus, ineptiasque pueriles dissoluntur. Hoc sæpè contingit in affectibus, dum humanos limites, modumque prudentiæ transiliunt. Exemplum sit ex Aristidis monodia, de Smyrna, in qua multa quidem satis appositè dicta,

*Ω Ζεῦ ἢ Χρῆσμαι, πότερον σιωπῶν
Σμύρνης κειμένης; ἢ τὴν μεταλαβὼν ἀδά-
μαντῶ φύσιν: ἢ τὴν ταύτῃ καρτερίᾳ
καρτερίων; ἀλλ' ὀδύραμαι; ποίαν ἀρμονίαν
ἀρμολογῶ;*

Proh Iupiter quid agam? vtrum tacebo collapsa Smyrna: cuius adamantis, si taceam hoc ingenium est, quis stupor tolerantia: an lugebo? quam verò adaptans harmoniam,

*Aristidis
lamentatio
de euerfione
Smyrna.*

Hoc initio deinde satis grauitate urbis dignitatem commendat, commemorans Corybantum choros, educationes, ac natales Deorum, Peloponesi coloniam, Theseum conditorem locorum sub Sipylo, Homeri ortu, certamina, trophaea, victorias, deinde suburbia, portus, bafes, campos, prospectus, maria, fontes, templa, theatra, forum, & caetera ornamenta, quorum iactura gravis est ad mouendos affectus. Mox ingenio suo plus aequo indulgens, totam orationem conuertit in exclamationem.

O fontes, o theatra, o vici! o curricula partim sub tecto, partim sub diot! o splendor dissimulatae fori formae! o vias auri, templorumque cognomine, singulas, quadras, & fori vicem singulas exhibentes! o portus carissimam desiderantes urbem, o gymnasiorum decora, o templorum, & septorum amantissimas! o marina ornamenta, o cuncta haec somnia! o casus Asia, o reliquae ciuitates, o terra omnis, & omne, quod intra, atque extra Gades est mare, o orbis astrorum! o qui cuncta vides, sol, quale sustinuiti videre spectaculum? Et caetera, quae longissimo tractu continuantur, ut oporteat omnino, & exhauriri dicentis spiritum, & audientium animos fatigare compleri. Postremo addit ridicula quaedam, Gorgones si reuiuiscerent, non iam Medusam, & suum oculum, sed Smyrnam communem Asiae oculum desferuras, a quibus ferè inuident, quae ruinam euaserint, oportebat inquit, eas in commune bustum ciuitatis insilire, amnes lachrymis manare, totam terram detonderi, & ubique naues cum nigris velis solui. Haec puerilia sunt, & nimia: sunt tamen eius verba:

Ἡὼς καὶ Γοργόνες εἰ περιήσαν, σὸς ἂν τὴν Μέδυσαν, οὐδὲ τ' αὐτ' ὀφθαλμὸν, ἀλλὰ τ' τῆς Ἀσίας ἐπένησαν, & Νῦν ἴδει μὲ πάντας οἰωνούς εἰς πῦρ ἄλλεσθαι παρέχει ἢ ἡ πόλις ἄφρονον. πᾶσαν ἢ τὴν ἡπειρὸν ἀποκείρασθαι πάντας αὐτῆς ὀβόσφυς οἴχεται. Νῦν ποταμούς δ' αἰχρῶσι ῥυπῆαι, νῦν δὲ λῆδας ἐκπλεῖσαι μέλασι τοῖς ἰσίοις.

Haud dissimilis est Libani sophistae naenia de incendio Daphnitici templi, quam lepide exagitat D. Chrysofostomus, in oratione de S. Babyla Martyre. Nonnullorum hic sensuum attingemus, incipit.

Viri, quorum oculis, aequè ac meis caligo

offusa est, in posterum neque pulchram, neque amplam ciuitatem hanc uocemus.

(Deinde conuersus ad Apollinem.)

Ad haec, cum ita tua sanguinem sentirent, sedulus Daphnes custos, vel contemptus, cum esses, permanisti, o Apollo, aliquoties te inuictam iniuria lacessitus, atque externo spoliatus ornatu, patienter tamen tulisti, Nunc uero multis ouibus, multis item bobus ad aram tuam mactatis, postquam sacrosanctum Imperatoris os pede excepisti, intuitus quae praedicebas, visus liberatus esse mortuo quodam S. Babylam Martyrem intelligit quem tu iudicaueras malum tibi vicinum esse, ac tibi obstrepere: de medio statim cursu solum uertisti. Undenam hoc tempore glottabimur apud eos, qui memores sunt sacrorum, statuarumque tibi erectarum. [Mox] Quale o Iupiter, laborantis animi laxamentum perdidimus! Quam Daphnes regio tumultibus uacua erat, quanto etiam templum ipsum magis uacuum, utpote, in quo natura, ex sese quasi portum in portu fecerat: ambobus quidem admodum tranquilliss, ahero tamen maiorem tranquillitatem praestante. Quis non ibi mortem, quis non ibi timorem, quis non ibi luctum deposuisset? Quis praeterea fortunatas insulas inibi desiderasset?

[Haec tolerabilia: quae sequuntur puerum magis sapiunt, quam consummatum Rhetotorem.]

O dexteram malignam, o iniquum ignem! quoniam primum dilapsus est: quodnam mali huius exordium? nam a tecto exortus ad reliqua deinceps serpsit: ad illius caput, ad faciem, ad phialam, ad Cydarim, & talarum uestem? Vulcanus enim ignis arbiter, non comminatus est igni huic detrimentum afferenti, cum beneficio deuinctus Apollo deberet, ob indicium olim sibi ab illo factum? sed neque Iupiter, qui imbrium habenas tenet, aquam in ignem dimisit: qui praesertim olim Lydorum Regi periclitanti aquam extinxit. [Pergit insanire.] Viri, trahitur mihi mens ad Dei Apollinis speciem, ac mihi ob oculos cogitatio typum ipsum representat, formae leuitatem, colli molliem, idque in lapide cingulum, quo aurea tunica circa pectus sic colligebatur, ut partim subsideret, partim subsurgeret. Denique torus Dei habitus, cuius iram vel feruentem non sedauisset, ut qui similis esset cantilenam occinenti? Et hercule audiuit hunc olim aliquis (ut aiunt) in meridie

Libani
sophista
naenia de in-

conditio
Daphnitici
templi.

Puerilis
affectus.

die cythara ludentem Aures beatas! Ceterum cantus erat terrae laudatio; cui quidem de aureo cyatho libare mihi videtur, quod puellam oculauerit dehiscens, ac sese deinde contrahens.

Tandem describit incendium, in quo ridiculum est, quod ait, Iulianum Imperatorem, ubi de templi incendio rumor auditus est, Mercurij talaria quesiuisset, ut ad flammam restinguendam properaret, Nymphas è suis fontibus egressas, ingentem luctum excitasse. Postremo concludit.

Præsta te mihi talem, Apollo, qualem te reddidit Chryses, dum Græcis imprecaretur, iræ plenum, & nocti adsimilem: quandoquidem tibi ornamenta cum redderemus, & qui quid olim de templo tuo ablatum fuerat restitueremus: præceptum est, quod colamus simulachrum, haud aliter, quam si sponsus aliquis interim dum corollæ contextuntur, moriatur.

Hi non sunt affectus, sed deliramenta, ut præclare animaduertit D. Chrysostomus.

De languidis affectibus, & q̄s, qui vocantur ἀπόλαιτοι.

CAPVT XI.

Fori nis
egregium
dicium
Athe. l. 3.

DOrion ille quidem tibicen haud ignobilis, & præ cæteris facetus, ut multas in omne genus hominum, sic in poetas, & oratores plerasque contorsit argutias, qui in rebus magnis describendis fuissent argumento longè inferiores. Itaque cum tempestatem à Timotheo descriptam in naua legeret, liquidò affirmauit, se in feruenti cacabo vidisse vehementiorem. Hoc plerisque oratoribus accidit, qui in ijs affectibus effugendis, qui vehementiam habent non medioerem, ita ipsi remissi sunt, & languidi, ut multum de rei maiestate detrahant. Quis enim fingere non putet, qui in grauissimis iniurijs languorem orationis simul habeat, & actionis? Natura ipsa in istis sua sponte profilit satis, nec acrioribus indiget incitamentis, nam & imperiti, & barbari, dum suas, aut propinquorum lamentantur iniurias, ita voce, vultu, & tota actione se gerunt, ut appareat eos, quod agunt, imis sentire medullis, ac visceribus, si quis igitur orator ita est naturæ imbecillitate constitutus, vel etiam voce, & lateribus ita tenuis,

ut nec possit indignari, nec irasci, nunquam huiusmodi argumenta tractare debet.

Quis Martem iunica teclum adamantina
Digne dixerit, aëti puluere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydidem superis parem.

Qui genium habuerit potentis naturæ, quam non omnino in hac re cedendum est naturæ, sed si vehementius, quam par est incitata fuerit, restringenda est nonnunquam, & ardoris cursus compescendus, ne in eos motus incidamus, quos Rhetores ἀκαλοῦς nominant, inconditos scilicet, & agrestes, nec palestræ cultura perpolitos. Sit Oratori modestia, quod C. Graccho Erycinus seruus: quæ non fistulâ eburneâ, sed rectæ rationis lege, modo inconditi motus vastitatem colligat, modo intemperantis vehementiam reprimat, modo lasciuientis luxuriam amputet, ad summum, omnia iuxta decori leges & iura componat.

Horat.
carm. ode
II.

De mixtura affectuum.

CAPVT XII.

Delestationis mater est varietas, quam, ut natura in rebus, sic in oratione ars, & ipsa quæ conficitur ex arte ratio, prudenter obseruat. Non erunt igitur omnia vno affectu pertextenda, sed prout rerum, actionumq; dissimilitudo postulabit, grata disparitate miscenda, quam necessario actionis excitata quedam species, atque admirabilitas consequitur. Et hoc ipsum in Sapphone Poetria de meliore nota commendat Dionysius Longinus, quod ut sublimis artifex, diuersos motus summa varietate, nec minus elegantii pulchritudine temperaret, ut in istis versibus.

Φάνεται μοι κεν ὁ ἴσθ' ἑοῖσιν
Ἐμὸν ἢ ἢ ὅς τις εἰαντι ὁ τοι
Ἰζάνει, κ' πᾶσι ἰορ' ἀδουφάνθ
Σὲ δ' ὕπακθει.
Καὶ γελῶσαι ἰμερόν, τὸ μοι τὰ μ
Καρδίαν εἰς τήθεισιν ἐπὶ ἄσπεμ.
Ὡτ' ἴδον σ' ὡς βρόγχου, ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
Οὐδὲν εἶδ' ἤκει.

Et Ceteri, quos Latinos habes apud Catullum.

Α α α 3

Sed